

בעזהש"ת

דרשת
ז' אדר

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
שנת תשס"ח לפ"ק

יוצא לאור ע"י
מכון מעדני מלך וויען
גליון תק"ב

להשיג אצל
מכון מעדני מלך וויען
185 Wilson St.
Brooklyn N.Y. 11211
718.388.1751.#117

ז' אדר

ההוא לאמור וגו', אעברה נא
ואראה את הארץ הטובה וגו',
ויתעבר ה' צי למענכם ולא שמע
אלי וגו' (דברים ג-כד). וברש"י אחס
גרמתם לי, וכן הוא אומר (תהלים
קו-לז) ויקניפו על מי מריצה וירע
למשה צעזעור ע"כ. ויש להבין מה
שאמר ויתעבר ה' צי 'למענכם',
הלא משה גרם לעצמו מה שלא
נכנס לארץ, שהכה את הסלע צמי
מריצה, ואז גזר עליו ה', יען לא
האמנתם צי להקדישני לעיני צני
ישראל, לכן לא תביאו את הקהל
הזה אל הארץ אשר נתתי לכם
(צמדזר כ-יז), ולמה אמר שחרה צו
אף ה' 'למענכם'. [וצשפתי חכמים
פירש, צשביל שאמרתי לכם אז,
שמעו נא המורים (צמדזר כ-י)].

ויקרא אל משה, וידבר ה' אליו
מאהל מועד לאמור וגו',
אדם כי יקריב מכס קרבן לה', מן
הצהמה מן הצקר ומן הנאץ
תקריבו את קרבנכם (א-א). וכתב
הרמב"ן, דהכתוב נכתב שלא על
הסדר, ושיעור הכתוב הזה, 'אדם
מכס' כי יקריב קרבן לה' ע"ש. ויש
להבין דאם כן למה נכתב אדם כי
יקריב מכס. - וצגמרא (חולין ה).
דרשו, מן הצהמה, להביא צני אדם
שדומין לצהמה, מכאן אמרו מקבלין
קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו
צהם צתשובה ע"כ. ולפי זה פירוש
הכתוב הוא, אדם כי יקריב מכס
קרבן לה', תוכלו לקבל הקרבן גם
מן הצהמה, מצני אדם שדומין
לצהמה.

וגראה דהנה צחטא העגל ציקש
משה רחמים ואמר, ועמה
אם תשא חטאתם, ואם אין מחני

ויש לומר עוד צזה, מצני צמה
רצינו כשנגזר עליו מיתה,
אמר הכתוב, ואתחנן אל ה' צעת

לכפר על עונותיהם. וזהו שאמר, אדם כי יקריב 'מכס' קרבן לה', כאשר רואים סילוק נדיקים, אשר ממין האדם מקריבין קרבן לה', הסיבה לזה הוא, מן הצהמה מן הבקר ומן הצאן, עזור שמתנהגים כבהמה, תקריבו את קרבנכם, מקריבין מכס עצמכם קרבן לכפר על עונותיכם. - והנה משה רבינו אהב את ישראל יותר מנפשו, והתפלל עליהם עד שהוחלה שנאמר (שמות לז-יא) ויחל משה, ומסר עצמו למיתה עליהם (צרכות לז). על כן היה מוכן להיות קרבן כפרה עבור הכלל ישראל, וביקש מאת ה', 'מחני נא', אני הוא הנדיק היחידי בחטא זו שלא חטאתי, שהייתי אז בשמים, ולא ראיתי ולא שמעתי ולא היה לי למחות, מחני נא, וזוה יתכפרו עונות ישראל. ודבר זה נלמד 'מספרך אשר כתבת', שסמיכות הפרשיות צתורה מורים שמיתת נדיקים מכפרת כקרבן. וגם צפרשת קרבנות עצמה נאמר, אדם כי יקריב מכס קרבן, הרומז שמיתת נדיקים הוא קרבן לכפר על עונות בני אדם הדומין לבהמה.

נא מספרך אשר כתבת (שמות לז-לז). ויש להבין, טוֹבִיָּה חטא וזיגוד מנגיד (פסחים ק"ג), ישראל חטאו לה' ומשה ימחה מספרו של מקום, והלא שפיר השיב לו ה', מי אשר חטא לי אמחננו מספרי, ומה היה כוונת משה בצקשתו מחני נא מספרך. ויש לומר דאיתא בגמרא (מועד קטן כח.) למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה (צמדצר כ-א), לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתת נדיקים מכפרת. אמר רבי אלעזר למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה (שם כ-כד), לומר לך מה בגדי כהונה מכפרים אף מיתתן של נדיקים מכפרת ע"ש. ואיתא בגמרא (צרכות סג:) מאי דכתיב (שמואל ז כד-טו) ויאמר למלאך המשחית צעם רב, מאי רב, אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב"ה למלאך, טוב לי הרב שבהן שיש צו ליפרע מהן כמה חובות. צאותה שעה מת אצושי צן נרויה ששקול כרובה של סנהדרין ע"ש.

ואם כן בזמן שבני ישראל חוטאין, והם דומים צמעשיהם כבהמה, עם הדומה לחמור, אז נוטל ח"ו ה' את הנדיק שיש ציניהם לקרבן

נדיקים מכפר על כל ישראל, על כן התחכם לגזור שמד כולל על כל ישראל, ורק אחר כך ישלח ידו צמרדכי ע"ש. ומעתה מוזן כי מרדכי ידע שבצואה לפני המלך, בודאי תהא ישועה לישראל ממה נפשך, אם תשא חן צעיי המלך על כניסתה ותצקש על עמה, בודאי שתשא חן גם למלכות משאלות לבה עד חצי המלכות. ואם תהא אחת דתו להמית, הלא מיתת נדיקים מכפרת, כמו מיתת מרים, ובודאי שגדול זכותה שיתכפר בזה עונות בית ישראל ותחצטל הגזירה, ואם כן יש צביאתה לפני המלך הצלת נפשות ודאית.

ובזה יוזן כי צעיה שגזר המן להשמיד להרוג ולאצד את כל היהודים, נזה מרדכי על אסתר לבוא אל המלך להתחנן לו, ולצקש מלפניו על עמה. ואסתר השיבה לו, כל עצדי המלך יודעים אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך אל החצר הפנימית אשר לא יקרא, אחת דתו להמית. ויאמר מרדכי להשיב אל אסתר, אל תדמי בצנפך להמלט וגו' (אסתר ד-ז). ויש להבין איך נזה מרדכי עליה למסור נפשה על ספק הצלתן של ישראל, כי אולי ימית אותה המלך, ולא יועיל אז גם אם יעלה צידה לצקש צקשתה מהמלך.

וזדו מה שאמר הכתוב, וצואה לפני המלך אמר עם הספר, ישוץ מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים (אסתר ט-כה), ויש לומר ד'אמר' קאי על מרדכי, וכמו שנאמר בלשון זכר, שמרדכי אמר, שבצואה אסתר לפני המלך, אין ספק שישוב מחשבתו הרעה, כי גם אם לא יקבלה המלך לפניו, ותהא אחת דתו להמית, הרי מיתת נדיקים מכפרת, וממילא ישוץ על מחשבתו הרעה אשר חשב על

אך נראה דהנה צדרשות חתם סופר (קס"א): כתב לפרש, ויצו צעיינו לשלוח יד צמרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי, ויצקש המן להרוג את כל היהודים (אסתר ג-ו), דהנה המן הרשע השיג וידע כי מיתת נדיקים מכפרת, ולכן ויצו צעיינו לשלוח יד צמרדכי לבדו, כי יהיה זה סיבה לכפר עונות בית ישראל, ולמחר גאולתם להכניסם לארץ ישראל, על כן לא רצה לשלוח יד צמרדכי לבדו, שלא יהא מיתת

חוטא צמיתתו, צאתו דבר שהיה לו לכפרה הוא חוטא ומורד, על כן מתעוררין עליו כל עונותיו ע"ש. וכזה כתב צורת משה (ריש פרשת ויאל קי"ב). לענין שהנושא אשה מוחלין לו עונותיו (ירושלמי זיכורים ג-ג), דאם חוטא צנישואיו שנושא אשה רשעה על רשעיותיו, כמו עשו, אז מתעוררים כל עונותיו, ויבש קלירו, ואז זכה יעקב למראה הנפלאה הזאת ע"ש. ומעתה כמו כן לענין יסורים שממרקין עונותיו של אדם, אם הוא חוטא צנישואיו אלו, שמתלונן על דרכי ה', ואין תמימותו עם ה' צשלימותו, אז אין הם מכפרים עליו.

והנה צדדשות חתם סופר (שם) כתב, צהא דאיתא צגמרא (צרכות ה.) ג' מתנות טובות נתן הקצ"ה לישראל, וכולן לא נתן אלא על ידי יסורין, ואלו הן, תורה וארץ ישראל ועולם הבא, ארץ ישראל מנין דכתיב (דברים ח-ה) וידעת עם לצבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך, וכתיב צתריה, כי ה' אלקיך מציאך אל ארץ טובה ע"ש. ולכן היו צני ישראל צמדצר ארץ לא זרועה

היהודים. אך מנא ליה למרדכי שמתת נדיקים מכפרת, וגם אם מתת נדיקים מכפרת אולי מתת אשה נדיקת לא יפה כחה כל כך, לזה הוסיף 'אמר עם הספר', הוא למד כן מהספר, שנסמכה מתת מרים לפרשת פרה אדומה, שמתת נדיקת גם כן מכפרת, וצוה ידע צצירור כי ישו צ מחשצתו הרעה אשר חשצ על היהודים.

*

והנה צחוצות הלצצות כתב, דהגם דיסורין ממרקין עונותיו של אדם (צרכות ה.), מכל מקום היינו רק כאשר מקצלים אותם צאהצה, אצל אם אין הצעלים סובלים צטוב, ומתאונן ומתלונן עליהם, אינם מכפרים, אלא גורמים עון ע"כ. וציאור הדברים יש לומר, עפימש"כ צש"ת חתם סופר (יו"ד סימן שכו אות צ' וג', ואה"ע ח"א סימן סט) צהא דהמאצד עצמו לדעת אין מתעסקין צו (שמחות ריש פרק צ'), וגרוע מרועה אחר, וקרא לא אמר אלא אך את דמכס לגפשותיכם אדרוש (צראשית ט-ה). אלא משום כי כל החטאים מתמרקין צשעת מיתה, דמיתה מכפרת (שבעות יג.), וזה

אהבתו לישראל שיכנסו לארץ חמדה טובה ורחבה, היה מוכן למסור נפשו למות במדבר, ולא יכנס עמהם, ובלבד שיהא אך טוב לישראל.

*

אמנם להבין יותר, עד היכן מגיע מסירת נפשו של משה, שמוכן למחות את שמו לטובתן של ישראל, יש להקדים מאמרו של הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש ז"ל שפירש, מה אנו מה חיינו, אם רוצה לבחון עצמו 'מה אני', באיזה מדה ומדריגה הוא עומד, אז יש לו להסתכל 'מה חיינו', במה הוא מרגיש חיותו, אם בעניני חומריים, באכילה ושתייה ושינה והון וצית נאה, או בעניני רוחניים, בתורה ותפלה ומצוות ומעשים טובים ובעבודת ה' עכדה"ק.

ויש לומר עוד, על פי מה שיסופר מהחפץ חיים ז"ל, שבישיבתו היה ראש הישיבה הגאון רבי נפתלי טראפ ז"ל, וכאשר חלה מאד, והגיע מצבו לפיקוח נפש, החליטו התלמידים לנדב עבורו ימים מימי חייהם, שיוסיפו לו על ימי

ארבעים שנה, קודם לכניסתם לארץ ישראל, שעל ידי יסורין אלו יזכו להמתנה טובה של ארץ ישראל. ובהיות שבני ישראל התרעמו והתלוננו על המן והבאר, ולא סבלו בסבל טוב, על כן לא היו ראויים לישראל ליכנס לארץ ישראל על ידי יסורים אלו, והוארך עוד מיתת צדיקים לכפר, כי מיתתן של צדיקים המה יסורים קשים מנ"ח קללות (איכ"ר א-לט), ולולי כן, שהוארך משה לכפר עליהם, היה משה חי וקים לעולם אם נכנס לארץ ישראל ע"ש.

ובעתה שפיר מוזן, שאחר שייסרם ה' ציפורין, שלא היה מים לעדה, וירצ העם עם משה וגו', למה העליתונו ממנרים וגו', ואם כן לא היו שמחים בהיסורים לסבלן, ואם כן אין היסורין מכפרין, לכן אז נגזר עליהם מיתת צדיקים, שלא יציאו משה והארץ את ישראל לארץ, וימותו שם במדבר. ואם כן שפיר אמר משה, ויתעבר ה' צי למענכם, כי אם היו מקבלים היסורים באהבה, היו זוכין צוה ליכנס לארץ, ולא היו נכרכים למיתת צדיקים לכפר בעדם. - ומשה רבינו מגודל

לא איכפת. אצל מי שיפה לו שעה אחת בתשובה ומעשים טובים מכל חיי עולם הבא, כל רגע שעובד בוראו חביב לו יותר מאזנים טובים ומרגליות, זה אינו מוותר אפילו רגע מחייו, כי נתינת שעה אחת מחייו הוא כנותן כל הון שבעולם, ועוד יותר מזה, כי הוא שוה יותר גם מכל חיי העולם הבא. - ואדם כזה המשיג מהו חיים וגדול חשיבותו, אינו מבטל עתו וזמנו לבטלה, כי לא יפזר לריק ויפקיר הון רב. ואם רוצה לידע 'מה אנו', אז יתבונן 'מה חיינו', כמה חשוב עליו חיים, אם מצוץ שעות היום לריק בצטלה, מזה יוכל לבחון מה אנו.

אך לפעמים יש, שאם כי מרגיש ומשיג חשיבות החיים, מכל מקום לגדול אהבתו לישראל הוא מוכן לוותר לא רק שעה אחת, אלא מחני נא מספרך אשר כתבת, למסור גם כל חייו עבורם, ולהיות כלי כפרה לישראל. - וגם כאשר אמר ה' למשה, ואעשך לגוי גדול (שמות לז-), שיהא לו לא רק חיי עצמו, אלא כל עבודת בני ישראל עד עולם יהיו לזכותו, שכל דורות זרע ישראל יהיו נאצאיו, לא שינה

חיותו, וכל אחד נתן כנדבת לבו, אחד נתן שנה ואחד חודש ואחד ימים אחדים. ונכנסו גם אל רצם החפץ חיים ז"ל, ושאלו אותו אם גם הוא רוצה להשתתף בזה. וחשב הרצה בהנעתם, ולבסוף אמר להם שגם הוא משתתף עמהם, ונותן לו מינוט אחד במתנה. וכאשר התלמידים הביטו עליו בתמהון, שאינו נותן לצורך רפואת הראש ישיבה, רק מינוט אחד. הסביר להם הדבר, כי החיים שלו חשוב אצלו מאד, וכל רגע חיים שוה אצלו יותר מכל הון שבעולם, ואיך יוכל ליתן ממנו לאחרים. אך כיון שנמנו חזריו לדבר מנזה, אין הוא רוצה להשתמט מהם שלא להיות גם לו חלק בהם, וכמאמרם (צרכות כו.) מעוות לא יוכל לתקון, זה שנמנו חזריו לדבר מנזה ולא נמנה עמהם ע"ש. על כן גם הוא נותן המועט ביותר שהוא מוכרח להשתתף, והוא רגע אחד, וגם זה הוא למעלה מיכלתו.

ודייגו שמי שמוכן ליתן יום או שבוע לחזירו, זהו לסימן כי לא מחשיב כראוי חשיבות החיים, ואם יחיה שבוע אחד פחות גם כן

והנה מדה זו היא השמינית צ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, ועל זה אמר, למנצח על 'השמינית', שבמדה זו נרמזת שהלדיק במיתתו מכפר על עון הדור, על כן הנני מבקש הושיעה ה' כי גמר חסיד, כבר תמו חסידנו, ופסו אמונים מבני אדם, ומן הראוי שבזכותם תושיע את ישראל, שנתכפרו על ידם עונותיהם של ישראל.

ואם כן הדבר, הרי אחרי הסתלקות גדולי ישראל, היו נריכין לראות שהוקל מצנן של ישראל, ובעוה"ר לא כן הוא, הצתי חולים מלאים מאחינו בני ישראל במחלות קשות ומשונות, הפרנסות נעשו קשות, והיוקר יאמיר, הצער של גידול צנים נעשה קשה משנה לשנה, ולמה לא יושעו ישראל במיתתן של נדיקים. אמנם בזוה"ק (ח"ג ריח.) מצואר, דמיתת נדיקים הוא כמו הקזה, שאדם מקיז דם מידו ועולה רפואה לכל גופו. וכמו כן ישראל הם מאוחדיים כגוף אחד, ובהקזת דם הלדיק מתרפא כל הגוף ע"ש. וכל זה הוא רק כשני ישראל הם באחדות, אז נחשבין כגוף אחד, אבל כשיש פיבוד

את דעתו, ומוכן לוותר הכל, כדי שאל יזקו ישראל. ואתפשטותא דמשה בכל דרזא ודרזא, וכה הוא גם גדול אהבת רועי ישראל לעם ה', אשר זכולם יש ניצוך ממשה רבינו ע"ה ומדותיו.

*

ובזה נראה לפרש מה שאמר הכתוב (תהלים יז-א), למנצח על השמינית מזמור לדוד, הושיעה ה' כי גמר חסיד, כי פסו אמונים מבני אדם. דהנה צברייתא דרבי ישמעאל, כל דבר שהיה בכלל, וינא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו ינא, אלא ללמד על הכלל כולו ינא. וכתב בדברי תורה (ח"ה אות יט) בשם הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע, שאמר איזה ימים קודם פטירתו, כי הלדיק נקרא דבר, על דרך (סנהדרין ט.) דבר אחד לדור, וכל דבר (היינו הלדיק) שהיה בכלל (ישראל, בעולם הזה), וינא מן הכלל (שנסחלק מעולם הזה מכלל הדור הזה), לא ללמד על עצמו ינא (מעולם הזה, ולא בעונו ובחסרונו הוא), אלא ללמד על הכלל כולו ינא, (לכפר עליהם, כי מיתת הלדיקים מכפרת על כלל ישראל) עכדה"ק.

ע"כ. וצקרצן נתנאל (פסחים קה. אות כ') כתב מכוונת האר"י (דף סא) דתיבות וימת שם משה כתב צעדו חי, כי ראה כי סר כלו מעליו, והוא שלשים יום קודם מיתה כידוע ע"ש. ומקורו צוהר הק' (ח"א ר"ז): דשלשים יום קודם מיתת האדם מעבירין ממנו הנלם. ומבואר שם על רבי שמעון בן יוחאי שראה את רבי יצחק שעבר כלמו ממנו ע"ש (ועיין אור החיים הק' ר"פ וחי מז-כט).

וְלִבְּאֹרְהָ יֵשׁ לְהַבִּין לְמָה לֹא נֶאֱמַר
כֵּן גַם אֲנִי אֶהְרֵן, שֶׁכֵּן
 ישראל עליו שלשים יום קודם מיתתו, הרי אהרן היה קרוב יותר ללבן של ישראל ממשה, שעליו נאמר (במדבר כ-כט) ויבכו את אהרן שלשים יום 'כל' בית ישראל, ובמיתת משה לא נאמר 'כל', ולמה לא בכו גם עליו קודם מיתתו.

וְנִרְאָה כי דרכן של בני אדם הוא, כי צעוד שיש עמהם הרבה נדיקים, אין הם חשים כל כך באצידת נדיק, כי הרי נשאר עוד עמהם חכמים ונדיקים שיכולים לקבל מהם תורה ועבודה. אמנם כאשר נתרוקנו הדורות, ואחד לאחד עוזבים את עולמם, ולא נשאר

צינייהם, וכל אחד עומד בפני עצמו, ואינם כגוף אחד, לא יעלה הקזת דם של אחד לרפואת חבירו.

וְלִבְּן כאשר המשורר לועק, הושיעה ה' כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני אדם, נלקח מאתנו חסידי ה', אותם האמונים הדזקים תמיד באמונת ה', ולמה אין אנו רואים הישועה. ועל זה בא התשובה, כי שוא ידברו איש את רעהו שפת חלקות, בלב ולב ידברו, יש להם שני לצבות, בלב אחד מראים שלום, ובלב השנייה טמונה שנאה בלבם, אשר אמרו ללשונינו נגזיר שפתינו אתנו מי אדון לנו, משוד עניים מאנקת אציונים, עניים נשדדים על ידם, אציונים נאנחים על ידיהם, ואם אין שלום אין כלום, לא מהני ההקזה, ולא מתכפרים עונותיהם, ואין חזון לישועה.

*

וַיִּבְּכוּ בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום (דברים לד-ה), ואמרו בספרי (שם) שלשים יום אלו מה טיבם, אלא מלמד שצרכו אותו קודם למיתה שלשים יום

שאין אתנו עוד אפילו שריים מהדור הישן, אז תלמיד חכם שמת אין לנו תמורתו, ולא רק אחר מיתתו יש לנו לקונן, אלא בני ישראל זכו את משה עוד לפני מיתתו, מה יהיה עמהם בלי פרנס ומנהיג כמותו.

בשנה זו אצדנו עוד כמה גדולי ישראל, שהיו זקנים מדור הקדום, רבנים וצדיקים חשובים, ראשי ישיבות, שהנהיגו את ישראל, והעמידו את הדת על תלה, כל אחד במקומו וצבצבתו.

*

בוציבו צמיחת יהושע כחיב, ויקצרו אותו בגבול נחלתו צתמנת חרס (יהושע כד-ל), וצרש"י שהעמידו על קצרו דמות של שמש. ויש לומר הכוונה דאיתא בגמרא (בבא בתרא עה.) ונתתה מהודך עליו (צמדצר כז-כ), ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור [שראו משה ויהושע] אמרו, פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אזי לה לאותה צושה אז לה לאותה כלימה [שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך, שהרי יהושע היה נציא ומלך כמשה, ולא יכול

אפילו אחד צעיר ושנים צמשפחה, אז האצידה פוגע ללצם. ובני ישראל צמדצר היה להם שלשה פרנסים טובים, משה אהרן ומרים, ותחלה נסתלקה מרים (צמדצר כ-א), והתנחמו עוד צמשה ואהרן שנשאר עמהם. ושזכ כאשר נסתלק אהרן, גדלה הכאב והאצידה, אזל התנחמו צמה שנשאר עמהם משה, אשר אמרו צללו נחיה לעולם. אזל צראותם שהם עומדים כעת לאצד הפרנס היחידי שנשאר אללם, אשר צהסתלקותו יסתלק תקופה שלימה מהפרנסים הטובים שהיה להם, אשר עליהם נאמר (זכריה יא-ח) ואכחיד את שלשת הרועים צירח אחד, אז נודעזעו וצכו מאד, מה יהיה עמהם אחרי מותו, וצעודו היה צחיים חיותו, כשראו שהוסר ללמו, ויצכו בני ישראל את משה שלשים יום.

ובבו כן אנו היום, כאשר מתצוננים ומסתכלים למפרע מה היה לנו עוד עמנו פה, גדולי ישראל וצדיקים מדור הישן, שיירי הכנסת הגדולה, שהעמידו תורה ויראה צמדינה זו, ואיך נתערטלו צית ישראל מזיוס והודס, וכמעט

על קצרו דמות חמה, להורות כי לא רק יהושע פני לבנה נסתלק כעת, אלא גם פני משה פני חמה נסתלק עמו, כי בשעה שאין לבנה, גם השמש נשקע אורו, שאין מי שיפיץ אורה למטה.

היה לנו פעם נדיקים, שהיו פני חמה, וצכל מקום שהיו זרח מהם אור על כל הסובבים אותם, וזה אצדנו כבר מזמן. והדור הצעיר היום אינו יודע צכלל להעריך מה שהיה פעם ומה שלא רואים היום, אך עדיין היה לנו הלבנה, שעל ידם האיר עוד האור של השמש, שהיה בהם דמות הקודמים, אצל מדי שנה צשנה גם המה מתמעטים, וצכל נדיק שנאצד, מסתלק לא רק חלק הלבנה, אלא גם חלק השמש, והאצידה גדולה מאד, וחכם צבודו צהספדו, על כן נתאצל ציחד לצבודים על כל פנים אצילות שעה, ישצו לארץ ידמו, לצבודן של חכמי ישראל.

*

בגמרא (כתובות קה:): אמר אציי, האי נורצח מרצבן דמרחמינ ליה צני מאתיה, לאו

להגיע לצבודו] ע"כ. ויש לומר כי לא רק צכמות גודל האור היה חילוק צין משה ליהושע, שאור החמה גדל פי כמה מאור הלבנה, אלא שהחמה יש לה אור עצמי, והלבנה מקבל אורה מהחמה. וכפי מה שעומד מכוון נגד החמה היא מאירה, וכאשר יש הפסק אז אור הלבנה הוא רק למחצה ולשליש ולרציע, ומעלתו של יהושע היה שלא הסיר עיניו מדרכיו של משה, ותמיד עמד צללו של משה רצו, שלא לזוז ולשנות זיו כל שהוא ממה שלימדו רצו, והיה מאיר צויו הודו כפני הלבנה, שעומד נגד החמה, שפני משה כפני חמה, וזהו מדריגה נשגבה להנהיג הדור צכל דצר כאורו של רצו.

והנה צשעה שהחמה שוקע ומסתלק אורו, אם יש עכ"פ לבנה עומד נגדו, עדיין לא נסתלק כח החמה, אם כי אינו נראה עוד, מכל מקום הלבנה מפיץ אורה של החמה עוד צעולם. אצל אם מסתלק הלבנה, אז נשקע גם אורה של החמה שאין מי שיציא אורה על הארץ, ואז החושך יכסה ארץ. ולכן צמיתת יהושע, העמידו

ונראה להכתוב אומר (משלי כג-1)
 חנוך לנער על פי דרכו,
 גם כי יזקין לא יסור ממנה, דייק
 לומר 'על פי דרכו', לכל נער יש
 דרך מיוחדת איך לחנכו, הן מנזר הגיל
 לפי שנותיו, מדי שנה בשנה כאשר
 מתבגר יותר, ושכלו מתגדל ודעתו
 מתרחב, אופן חינוכו משתנה. וכמו
 כן כל ילד יש לו מהות שונה,
 ודעתו והשגתו אינו דומה לחצירו,
 אחד יכולין לקרצ במתנה, אחד
 צדיבור טוב, ולאחד נריכין תקיפות
 יותר, ולפעמים גם להכותו, ויש לחנך
 כל נער 'על פי דרכו', לפי מהותו
 ודעתו והשגתו, שיתבונן המחנך
 בטיפו של הנער, איך יוכל לשכנע
 אותו ולהנהיגו צדק התורה. והנה
 מי שאינו מתבונן ונותן לבו על זה,
 אלא דבר מלך שלטון, הוא נותן
 הוראות צביות, כך נריך להיות, וכך
 נריכין להתנהג, צודאי שיוכל לכוף
 הנער צביות לעשות כדברו, אבל צוה
 לא יתחנך, וכאשר יתגדל יזרוק דברי
 אבותיו אחר גיווי. וזהו שאמר, חנוך
 לנער על פי דרכו, תחנך כל נער
 לפי דרכו ומהותו, תמנא דרך
 ומסילה ללצבו, איך להסצירו ולשדלו
 ולאהב אללו תורה ומנאותיה, ואז גם
 כאשר יזקין לא יסור ממנה.

משום דמעלי טפי, אלא משום דלא
 מוכח להו צמילי דשמיא. אמר רבא
 הני בני מחוזא כולהו רחמי לי וכו'
 ע"ש. ולכאורה הרי זה מעשה
 לפתור, דצודאי שרבא קיים מנאות
 תוכחה, ואף על פי כן אמר דכולהו
 רחמי לי. וצעיון יעקב כתב,
 דהמהרש"א ציאר דלכך בני העיר
 איהבים מי שאינו מוכיחם, שזהו על
 דרך שאמר הכתוב (משלי ט-ח) אל
 תוכח לך פן ישנאך, הוכח לחכם
 ויאהבך, ורובן וסתם בני מתא לאו
 חכמים ע"כ. אבל בני מחוזא בני
 תורה הם (עבודה זרה נח.), והוכח
 לחכם ויאהבך, ולכן היו רחמו ליה
 ע"כ. - אמנם יש להבין עוד, מה
 שדייק משום דלא מוכח להו 'צמילי
 דשמיא', ומשמע דצמילי דעלמא
 מוכח להו, ומי ששונא תוכחה אינו
 רונה לשמוע ציקורת (קריטיק) גם
 על מילי דעלמא, כל דרך איש ישר
 צעיניו (משלי כא-ג), ואינו רואה חוב
 לעצמו, ואוטם אזנו מלשמוע, ושונא
 מי שעומד על גבו להוכיחו. וגם
 להבין הרי תוכחה הוא מנאות
 התורה, הוכח תוכיח את עמיתך
 (ויקרא יט-יז), ואיך יאמרו על צורבא
 מרבנן שממונה על בני מאתיה,
 דלא מוכח להו צמילי דשמיא.

און ווארעמקייט להורים, שלא ירצה לעוזב זיתו צעד כל הון דעלמא, ויהיה להם האושר צחייהם להיות ציחד עם ההורים. - וצפרט הסעודות של שצת קודש, יהא מוקדש לצני זיתו, לקרב לצצם, ולדבר צדצרי תורה המתוצלים צרעיונות של מוסר והשקפה והדרכה, ולספר סיפורים מנדיקים ומחכמי ישראל ציופי מדותיהם הנעלות, וכששומע זאת שצוע אחר שצוע משאיר השראה על הצנים איך להתנהג אחר כך. ועל זה רמו הכתוב (שמות לא-טו) ושמרו צני ישראל את השצת, לעשות את השצת לדורותם צרית עולם, שיס לעשות היום של השצת 'לדורותם', לצורך דורותיו, לקרצם ולשדלם ציום המנוחה, וצזה יוכל לשלשל להלאה שלשלת דורותיו על דרך ישראל סצא, להיות 'צרית עולם'.

ובצמו כן צתוכחה, כאשר רואה צחצירו שאין התנהגותו הגון, ורואה להוכיחו שיעוזב דרכו, אז אם התנהגותו הוא מחמת חסרון ידיעה, צודאי שדי להודיע לו דברים כהוייתן, שידע שצבר זה אין לעשות. אצל אם הוא מפני חסרון

ובימינו אלה, חינוך הצנים הוא מעצודות הקשות שצמקדש, לא מדצרים מילדים קטנים, אלא כאשר מתגדלים וצאים לכלל צינה, הטומאה המשוכללת העוצרת על כל גדותיו, מטילין ארס צהנוער, ומגרים את היצר צאופן נורא, ונפל מהכלל ישראל חתיכות חתיכות, ומחליש ומקרר החמימות שהיה פעם גם ליהודי פשוט. והענה לזה הוא לקרצם צרוצ אהצה, שלא ירצו לנתק הקשר עם אצותיהם. ולהיות הצית לדוגמא ולסמל על היופי שיס צצית יהודי, צרות של שמחה וחיות, לעצעדיגקייט, וצופרידנקייט, שיהיה תמיד רוח נוח צצית שירגישו כולם צטוב, עד שהתענוג של הצית יהא עולה להם על כל שאר התענוגים המדומים.

ולצזה יכולים להגיע רק כאשר יש קירוצ נפשי צינו וצין צני זיתו. להשתדל לאכול הסעודות ציחד עמהם, ולשוחח ולדבר עמהם. ולא כאיש זר שנפגשים פעם צשצוע, ואין זמן לערוך שיח ולדבר דצרים אחדים. וצריכין לקרב היום את צני הצית, שיהיה להם נאנטקייט, געפיל

בשנים שלא למד, הוא תינוק, אינו מצין מה רוצים ממנו, ולפי ערכו ומהותו יש להדריכו לאט לאט לדרכי התורה. - וכמו כן הוא בכל אדם שרוצים להדריכו ולחנכו, אין לבקש ממנו מתחלה רק לפי השגתו. ומי שאין השגתו מסוגל ללמוד מסכת, אין להוכיחו למה אינו יודע כל המסכת בעל פה, כי יבעט במוכיחו, ולא יקבל ממנו אפילו מה שהיה מסוגל לקבל, כי ירגיש שאינו רוצה בטובתו אלא בהשפלתו, כי הלא יודע שזה למעלה מהשגתו.

ודהבתוב אומר (דברים ל"א) כי המנוה הזאת אשר אנכי מנוך היום, לא נפלת הוא ממך ולא רחוקה הוא, לא בשמים הוא לאמור מי יעלה לנו השמימה וגו', כי קרוב אליך הדבר מאד וגו'. הרי כי דבר שהוא רחוק מאד מהאדם, מתאר אותו הכתוב שהוא בשמים, ולכן אומר לא רחוקה הוא לא בשמים הוא. ואם כן המוכיח ומבקש מהאדם לשפר את מעשיו, בדברים שהם למעלה מהשגתו של האדם, הוא מוכיחו 'צמילי דשמיא', וכיון שמדבר עמו ותוצע ממנו

הצנה, או מחמת קוצר השגתו, שאינו מכיר בזה שום עוולה, אז יש להוכיח לכל אחד לפי השגתו ומהותו, ולמנוח הדך איך יעלה צידו להסצירו, ולאהב אללו מנות ה', ושיכיר כי דרכיה דרכי נועם, ואין לבקש ממנו בתחלה גדולות, אשר הם למעלה מצחינתו והשגתו. ועל דרך משל, אם יוכיחו לעם הארץ שאינו מצין מהו תורה, ומצטל ומצוצו זמנו צהצל וריק, ויוכיחו למה אינו לומד כל היום, כמנות התורה והגית צו יומם ולילה, צודאי שהדצרים לא יתקצלו אללו, וירגיש שצאים רק לקנטרו.

חבמינו ז"ל (שבת סח:) תיארנו את האדם שאינו יודע כלום מתורה ומנותיה צשם 'תינוק' שנשצה, אם שהוא כבר כעת צא בשנים. והענין הוא, כי כאשר ילד קטן שאין לו דעת עושה דבר שאינו מצין תוצאותיו, כגון שעוצר על הדך שנוסעים צו קארס, לא ינעקו עליו למה עשה ככה, ולא יצו אותו על הדבר הרע שעשה, כי הלא אינו מצין סכנתו, אלא ילמדו אותו לפי דעתו שלא יעשה ככה שנית. כן הוא גם איש צא

חכם ויוסיף לקח, לשמוע את הרעיון ולהכניסו צמוחו, כי כל דור וזמן יש הנסיונות שלו, ותמיד יש גם דרך איך לעמוד ביהדותו, והמה דברים שורשיים צהנהגת האדם בתקופת ימינו אלה, אשר יש לה הנסיונות המיוחדות לה, הקצ"ה לא עוזב אותנו לעולם, ובאיזה מצב שמושיב אותנו, יש דרך איך להתקרב לעבודתו ית"ש.

*

הבתוב אומר, משה ואהרן צכהניו ושמואל בקוראי שמו קוראים אל ה' והוא יענם, צעמוד ענן ידבר אליהם שמרו עדותיו וחוק נתן לנו (תהלים ט-י). ויש להבין מה אשמעינן שדיבר אליהם צעמוד ענן, ומה קא משמע לן ששמרו עדותיו, צודאי שכן היה, ואם לא, אז לא היה ה' עונה אותם צעת שהיו קוראים אליו.

ויש לומר כי אדם שיט לו מורה דרך, רצ הלומד אללו תורה ומעשים טובים, והוא כפוף תחתיו לשמוע תמיד תוכחות חיים, כשאפשר לשמוע מוסר צא, כשדורשין דרשה הוא נמצא שם,

דברים שאינם לפי ערכו והשגתו, צדרך כלל ירגיש כאלו צאים לקנטרו ולאנותו, ואינו מקבל דצרו כלל, ולא מרחמי ליה. אצל צורצא מרבנן אינו מבקש ותוצע רק לפי ערך האדם, הוספה צתורה ועבודה, מה שהוא ציד האדם להגיע אליה, קציעת עתים לתורה, עבודת התפלה, להתפלל כהוגן וכראוי, לא מבקשים להתפלל שעות ארוכות, כמו שחסידים היו מתפללים פעם, רק פשוט להתפלל ולכוין פירוש המילות מלה צמלה. משא ומתן צאמונה, כשיוצא לפרנסתו ליקח צמחשצה שצריך לנהוג המסחר ערליך, לא ליקח מצצירו פרטה, ולא לפגוע צצצירו. חינוך הצנים, צניעות ושמירת עינים, ומוסיף והולך תמיד מעט מעט לפי ערכו, ומוכיח כזה מרחמי ליה, ושפיר אמר רצא, הני צני מחווא כולוהו מרחמי לי.

וע"ז דרך זה צאתי לעורר צדברים הנוגעים לכל אחד מאתנו, כמה יסודות של יהדות, אשר כל אחד ילקט מהם מה שנוגע לו ולנפשו, לידע את הדרך נעלה צה, ומה שמתאים ממנו לנפשו. ישמע

השכל לאנשים פשוטים, מה רצו של אדם משפיע כאשר הוא כפוף אליו.

ובספר דברי ישראל (פ' יתרו) כתב, שהרה"ק רבי יחזקאל

מקומיר זי"ע היה נוסע בקציעות לרצו החוזה מלוצלין זי"ע, וכל פעם שנסע בחזרה לציחו, היה מתפלל על הדרך. ומה היה תפלתו, לא על מדריגות שונות לפי ערכו, אלא על דבר אחד. שימרהו השי"ת בהדרך שהוא הולך, שלא ישב אדם אלנו שיקרר אותו מאמונת רצו. הוא חוזר הביתה מרצו עם התפעלות עצומה, קבלתי הרצה ממנו, ואחד ישב אלני בדרך, ובדיבור של לינות וקרירות יוכל לקלקל כל מה שקבלתי עכשיו, והתפלל שה' ישמרהו שלא ישב אלנו אחד שיקרר אותו ע"כ. וסיים עלה, שזה הכוונה, מלחמה לה' בעמלק מדור דור (שמות יז-טו), שקליפת עמלק 'אשר קרך' היא מלחמה תמידית המקרר את האדם מאמונתו ואמונת חכמים, ומלחמה זו היא מדור דור ע"ש. שכל זמן שלא נתקרר מרצו, מקבל ומתנהג כראוי, ואם מקררים אותו, שזה קל מאד, אשר קרך, שזהו הקליפה של עמלק, זכור את

כשאפשר לו לקבל מן הנד מקבל, אז לא צמרהה הוא חוטא, ומקבל חיזוק ועידוד תמיד, להמשיך דרכו בצבדות זוראו, ויש השפעה עצומה כשאדם קרוב למורה דרכו. ומי לנו גדול משלמה המלך ע"ה, שהיה מופלג בחכמתו ונדקתו עד אין שיעור, ואף על פי כן אמרו (ברכות ח.) לעולם ידור אדם במקום רצו, שכל זמן ששמעי צן גרא קיים לא נשא שלמה את צת פרעה. ואין ספק כי הרצה טעמים של היתר וסרך מנוה היה לו לשלמה שישאנה, ומכל מקום צומן שהיה ציחד עם רצו לא היה עושה כן. ובגמרא שם פריך, והתניא אל ידור, ומשני לא קשיא הא דכייף ליה הא דלא כייף ליה ע"כ. וברש"י אם כפוף הוא לרצו לקבל תוכחתו, ידור אלנו, ואם לאו, טוב להתרחק ממנו, ויהיה שוגג ואל יהי מזיד ע"כ. ובאמרי פנחס להרה"ק רבי פנחס מקארין (ח"א רפג.) כתב, דלכאורה אטו ברשיעי עסקינן דתלמיד לא כייף לרצו. וכתב דכייף קאי על הרב, שנוהג בענוה ושפלות ומטה אצו להתלמיד להשיבו על כל דבר ולהורות לו הדרך ילך צה, אז ידור במקום רצו ע"ש. - והוא מוסר

אשר עשה לך עמלק, וזה נריך להסיר מעמנו.

ובחתיכם סופר (כחצות ח"ב רמד).
 כתב - ואני חושב שהחתם סופר כתבו, שהרגיש את זה על עצמו - דהי"ר הרע כשרואה אנשים טובים מקבלים תוכחה, והרב מוכיחם, וקרוב להחזירם למוטב, על כן הוא מטיל לו שנאה צינייהם כאלו עשה להם שום דבר רע, כדי שעל ידי זה לא ישובו דבריו אל לבם, כי זהו בדוק מאד, שלא יקובלו דברים אלא היוצאים מלב אוהב נאמן, ונכנסים ללב אוהב נאמן, ועל ידי שמטיל שנאה צינייהם לא תקובל תוכחתו. ועל כן החליטו חז"ל דהאי לורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא, משום דלא מוכיח להו צמילי דשמיא (כחצות קה.), כי אילו היה מוכיחם, לא הניח הי"ר הרע אהבה עזה צינייהם.

ועל כרחק נריכין לומר שהשומעים הללו הם מעצירים על מדותיהם, ואומרים לו יהיה שעשה לנו מה שעשה כפי דברי גירוי הי"ר הרע, מכל מקום נמחל לו, ועל ידי זה נשאר אוהביו, ודבריו מקובלים. וידוע שכל המעציר על מדותיו, מעצירין לו על כל פשעיו (ראש השנה יז.). ולכן אמרו (קהלת רבה ט-כא, ומדרש משלי י) צעקה שהחכם יושב ודורש והעם שומעים, הקצ"ה מוחל עונותיהן של ישראל, כי יושב ודורש מורה על תמידיות הדרשה והתוכחה, והיה ראוי שיטנאוו מבלתי שמוע אליו עוד, ואפילו הכי העם עומדים ושומעים, פירש שומעים האזנה והקשבה לקולו, שמע מינה שהם מעצירים על מדותיהם, אזי לעומת זה גם הקצ"ה מוחל עונותיהם, ככל המעציר על מדותיו שמעצירין על כל פשעיו עכדה"ק.

ודבר זה רואים בחוש, כי לפעמים עבור דברים של מה בכך, שטותים והבלים, ממש הבל כשמתבוננים בזה צרבות הימים, יש לו טינא בלב על הרב, ועבור זה מאבד מעצמו כל הטובה וההתעלות

ובתב שוב, דהגם שאנו רואים אחד מוכיח תמיד, והם שומעים לקולו אחרי דבריו לא ישנו, והרי על כרחק צלי ספק יש גירוי הי"ר הרע כנ"ל, ואיך יאיר זה.

הטינא שיס זלזו, כדי לקבל מהמוכיח, ואז יהא סמוך לזו וצטוח שלא ימעדו אשוריו.

ודבר זה נוכל ללמוד מיציאת מצרים, שאמר ה' אל משה, דבר אל בני ישראל, וישבו ויחנו לפני פי החירות וגו', ואמר פרעה לבני ישראל נצוכם הם צאריך וגו' (יד-ג). ולכאורה יש לדקדק, הלא על פי הענן היו הולכים, ולמה הוצרך לזוות את משה רבינו ע"ה דבר אל בני ישראל וישבו וגו', שהרי אל המקום אשר הענן ילך, שם ילכו בני ישראל. וראיתי בשפת אמת (תרל"ה) שכתב, דנראה כי השם יתצרך רצה שיאמינו בני ישראל למשה רבינו ע"ה לחזור לאחוריהם, ולא הראה להם על ידי הענן, אלא הענן עמד על מקומו, רק האמינו למשה רבינו ע"ה, כמו שכתב רש"י שם, להגיד שצחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו האריך נתקרב אל רודפנו, אנו נריכין לצרות, אלא אמרו, אין לנו אלא דברי בן עמרם. ולכן הרהרו אחר כך אותן שאמרו 'המצלי אין קצרים במצרים לקחתנו למות במדבר' (יד-יא), שסברו שמשה רבינו ע"ה

שהיה יכול לקבל, שמתקרר מלצוא לקבל תורה ויראה, וכאשר צניו רואים זאת, גם הם הולכים בדרכי האצות, ומתגדלים כלאן צלי רועה, צלי הכנעה והדרכה. - וזה מוסר השכל, כי אדם אין נדיק צאריך אשר יעשה טוב ולא יחטא, כל אחד אפשר שיעשה דבר שאינו לפי רוחו, כשם שאין פרנאופותיהם שוות כך אין דיעותיהם שוות, ואז צא היצר הרע, השטן, לקרר ההתקרבות שצריך להיות לו, שידע שאם יקרר אותו ממורה דרכו, אז לא יהיה לו מי שיחזק ויעודד אותו לעבודת ה'. אך אדם כשר המצין זאת, מניח הטינא, אף על פי שיס לו, כדי שלא יאצד ההתקשרות שיוכל להועיל להתעלותו. ויש לכל אדם להיות נכנע תחת גדולי ישראל בכלליות, ומכל שכן נגד רבו ומורה דרכו צפרטיות, לשאוב צמא את דצריהם. אם צאים לשמוע תמיד, לא ימלט שלא יעשו הדצרים עליו רושם, ישראל קדושים לצם קרובה לה', ורואים לקבל, אין ספק שאם הוא מקושר וקרוב וצא לשמוע, סוף כל סוף הדצרים נוגעים ונכנסים אליו, וצרות הימים עושים רושם, ולזה צריך הרבה פעמים להטות ולסלק

הענן. ואם כי הדבר היה לחוק צעיניהם, צלי טעם ושכל, אף על פי כן יש לשמוע למשה, ולהיות כפוף לדעתו של הרב, ואז זוכין להנלית.

שנה זו נסתלק אחד מחשובי הצעלי צחים בקהלתנו, הרה"ח מו"ה דוד שטערן ז"ל, אשר נורת רצו הגה"ק מגלאנטא ז"ל לא הוסר מנגד עיניו לשעה. ואמר לי פעם, יש צעלי צחים ששואלים אותו על כמה דברים פה בקהלתנו, אם גם אינדערהיים היו נוהגין כך. ואני משיב להם, המנהג צעירנו היה לעשות מה שהרב אומר לעשותו, ואם זה טוב להרב, הוא טוב גם לי, איני צריך ואיני רוצה להיות פרומער ממנו. - כזה היה נראה צעה"צ מהדור הקדום, שקיבלו ועשו מה ששמעו, לא בכל דבר היה ציקורת, וזה הולך להלאה, לצנות מחילה מפסקת, שלא שומעים ומקבלים מוסר, לא זה הוא הדרך שחינכנו, ולא זו הדרך שיהודי צריך להתנהג, צריך להיות כפוף ולקבל מה שאומרים, ואפילו צדברים שאין הם כמו שהיה רוצה, מה מרויח כשנתקרה, מאבד עצמו ומשפחתו,

אמר כן מדעתו ע"ש. וצלקוטי יהודה (שם דף פח) כתב, שהאמרי אמת ז"ל פירש בזה סיום הכתוב, ואמר פרעה לצני ישראל נצוכים הם בארץ, שפרעה ראה שהענן עומד וצני ישראל הולכים בחזרה, ואמר צודאי יש ערצוציא אללם, נצוכים הם וגו'. והוסיף, שמכאן משמע שאם מלאך אומר כך, ורצי אומר כך, צריך לשמוע לדברי הרצי ע"כ.

וזדו שאמר הכתוב, משה ואהרן צכהינו, הם היו ראשי עדת צני ישראל, ועומדים לכהן לפני ה'. וכמו כן צדורות שלאחריהם, שמואל בקוראי שמו, והם קוראים לה' ויענס. וגודל כוחם של משה ואהרן, 'צעמוד ענן' ידבר אליהם, צמה שהעמיד ה' הענן על מקומו, ומשה אמר להם לישראל לילך על הדרך שהוא היפוך הענן, והוא גם היפוך השכל לחזור לארץ האויב, ואף על פי כן אם משה אומר לשוב, יש לשמוע צקולו גם מה שהוא נגד הוראת ענן ה', צעמוד ענן זה דיבר ה' אל ישראל, צפעולתו ידבר לעם ה', כי שמרו עדותיו וחוק נתן למו, ששמרו העדות והחוק שנתן משה למו, ולא שמעו אל

מנהיג את ציתו. - כמה פעמים דברנו כבר מהאינטערנעט צלי פילטער, שלגשת אליו נריך להתרחק יותר מלהיכנס לצית עצודה זרה. כאשר שומע שאינטערנעט צלי פילטער אסור לגשת אליו, ויש להתרחק מפתח ציתה, מי שכפוף לרצו, כששומע זאת ממנו, אינו חושב שתי פעמים, כן, לא, כל כך קשה לי וכדומה, אין מה לחשוב, הרצ שלי אמר שאסור להיות צציתו אינטערנעט צלי פילטער, דבר זה קדוש צעיניו, ואין לחשוב אחרת. למה נצטרך לשמוע אחר כך מאצרכים, שיש להם זאת צציתם בצמתלחות שונות, אני נריך להיות לי, אין לי כסף להוציא על פילטער, אינו כל כך וויכטיג, אני משתמש בזה רק מפעם לפעם. הרי יודעים שזה חורצן עולם, כמה נהרות דמעות נשפכו צחדר הספרים שלי, מאצות ואמהות, מאצרכים וגשותיהם, על החורצן שנעשה בצחצית מכלי זה. כמה משפחות נתפרדו, ונשאר יתומים חיים מאצותיהם. וצעלי המסדרי גיטין אומרים, שרובם המה תולאה מאינטערנעט. כמה ילדים נעשו אומללים מזה, כמה צחים נצצרו

ואין לו חיפה להסתוצצ. התצוננו על האצרכים שאינם מקצלים מרות, אשר כמה פעמים הוא רק צשציל שלא נראה להם חיזה דצרים. ומה אירע ומה נעשה אחו ועס צניו, אין לו חיפה להסתוצצ ולקצל, וכל זה צשציל דצרים של מה צכך, ושטותים והצלים, ולא התצוננו צהתולאות שיהיה מזה. אין אני מתכוין צזה לאחד צמיוחד, או לחיזה מאורע מיוחדת, רק פשוט לעורר להתצונן צהשפעה העצומה שיוכל לקצל כשמשחכנע לצוא ולשמוע ולקצל, וגודל ההפקד צמי שמונע עצמו.

*

תצביד לא נקרא, מי שלמד אלל רצו צמתיצתא צצחרותו, וכאשר פוגע את רצו נוהג צו כצוד ומצרכו צפריסת שלום. וחסיד לא נקרא מי שהולך עם קוויטל לרצו צימים הנוראים, או חוטף שיריים. תלמיד וחסיד הוא, מי שמקצל הדרכה מצו, שאף לשמוע תוכחה ועידוד ציראת ה', ודצרי רצו מחייצים אותו, אני נריך לעשות כן, הרצ שלי אמר כן, והרצ שלי אמר כן, וממנה לא יסור, ועל דרך זה

בגיל שמונים. האם יכול אדם לצטות בעצמו, להכנס אל כל נסיונות עזמות שאינו יודע עד כמה יעזיר אותו על דעתו ועל דעת קונו. מי שמשתמש בכלי זה נעשה משוקע באצי אצות הטומאה, ראשו מתגלגל באשפה ובוז, ומה שזה כל יהדותו, ובראש כזה בא אחר כך להתפלל וללמוד, איך יכולין להתנהג ערליך ככה. ומי שכפוף לרצו ושומע מוסר, יודע שאם אמרו פעם אחד אז נריך כלי זו להיות מצוער מציתו, ואין אפילו לחשוב על הקישויים שיש בזה.

לאחרונה ניתוסף עוד טומאה, הסעלפאן עם אי מעיל ואינטערנעט, הנקראים צלעק צערי - טרי-אה, אשר כל הטומאות שבעולם יש לו ציסקו כ"ד שעות ציום, וכי יכול לפתות לאחרים או לעצמו, שאינו עובר יום אחד או על כל פנים שצוע אחד שאין להיצר הרע שליטה עליו, וכי הוא מלאך שאין לו יצר. ובכלי זה יוכל להסתתר במסתרים בכל עת ובכל שעה. ולמה לא יהיה לו שכל מעצמו שלא לקלקל את עצמו ואת ציתו, שישמר מדבר זה, ולא להציא

מזה, וכמה דמעות עוד ישפכו מהיתומים הקטנים צחיי אציהם שנעשו מהוצראכענע שטיצער. ורק בשציל שחשצו שלי לא יזיק זאת, לי זה לא יקלקל, אללי צצית הכל טוב, ולא שמים לצ איהו נסיון הוא להכניסו צציתו, ומה הם התוצאות אחר כך.

ובשמעוררים על זה, מכוונים רק לטובתכם וטובת צניכם. וכי איכפת לי או יש לי איזה תועלת מזה, רק אתם עצמיכם תרויחו מזה. רוצים ומשתדלים שהמוסקדות שלנו יהיו מנוקים מזה, שלא יסתובצו בהם ילדים מצמים שצאים לשם אינטערנעט, כדי שהילדים שמתחנכים במוסקדותינו לא יהיה להם צעיה להכנס לצית חצריהם. עושים תקנות כי רוצים אנו לשמור את צניכם ודורותיכם, למה לא ישמח שיש מי שמעורר ומטריד שיקיימו זאת. צית שיש לו כלי כזה צלי פילטער הוא צית גגוע. גם עם פילטער צריכין רחמי שמים מרובים, אצל אני מדבר כעת ממה שיכולין לשמוע על כל פנים, אל תאמין בעצמך עד יום מותך, ויוחנן כהן גדול יוכיח שנעשה מין

הוא לעזור לכל אחד שיהיה עם פילטער. ולמה לא יעשה על כל פנים זאת לו ולבני ביתו, וצמיחוד להרצש"ע, שסדר שיהיה לו כלי כשר צצית וצכיסו.

ובבזו כן מה שנתהוה אלל הצרכים אחר חתונתם, שנוסעים למקומות שונות, ארלאנדא וכיוצא בה, וכנראה שהם מיוגעים מאד מלימודם כל כך הרבה שנים צימי צרותם, וצריכים לנופש. פעם אמרו שיש צעיה שלא יהיה לו שם מנין לתפלה, היום צעוה"ר יש כבר מנין כשר. מה לו לאצרך בן תורה להמנא שם, וכי ישאצ שם יראת שמים, הלא יבא משם חזרה צעינים טומאות וטמטום הלצ, אשר הרבה יצטרך לעבוד אחר כך לכצם ולטהר אותם, האם זהו איש ואשה זכו שכינה שרויה ציניהם, ועל יסוד זה יבנה אחר כך ביתו.

בראתי יצר הרע צראתי לו תורה צבלין, אין שום עצה נגד היצר רק קדושת לימוד התורה, וצלי קציעת עתים לתורה אי אפשר להיות יהודי כשר. ואין תירוך על זה, שהוא טרוד על פרנסתו, או

עצמו לידי נסיון, שאין ספק שלא יוכל לעמוד בה. חיו עד היום צלי זה, וכי אפשר לומר שאי אפשר לו צלעדו. וכי כך צריך להיות הנהגת יהודי, אפילו יהודי פשוט, להיות צכיסו כלי שהוא מלא טומאה, וצו הוא נכנס עוד לצית המדרש להתפלל ולצקש צרכיו מאת צוראו, ואינו מתצייש מעצמו לצא ככה אל המלך להתחנן לו. לקצלת התפלה היו צוחרים להתפלל צמקום קדוש, צצית המדרש וצצית הכנסת, וצעמידה סמוך לצדיק, כמו שמצינו צחנה שעמדה סמוך לעלי (עיין הגהות חתם סופר ש"ע אר"ח סימן קצ), והוא עומד להתפלל עם כל הטומאות שצכל העולם כולו יחד, איזה פנים יש לתפלה זו. - צודאי שהכלי ההוא מציא נוחיות רצ להאדם, וכי משום זה הותרה כבר הרצעה. ועל כל פנים מי שאי אפשר לו צלעדו, אין היתר להשתמש צלי פילטער. אין אני אומר שצפילטער ראוי ונכון, אצל על כל פנים צוה הוא צוחר הרע צמיעוטו. ואפשר לקדר זאת עם פילטער, וכבר הפקדתי אצרך ממונה על זה צצית מדרשינו, שכל מי שיש לו איזה צעיה צוה, שמוכן

על כל פנים שלא נמשך למטה יותר. - אצל צלי קביעת עתים לתורה, ימצא עצמו לאחר זמן הרבה מילין לאחור ממה שהיה מתחלה.

אברכים הזוכים לישב צאהלה של תורה, צריכין להיות להם שאיפה להתגדל לגדולי ישראל, ללמוד מקצוע אחר מקצוע, לא לצלות זמן הרבה על העיון, אלא ללמוד לקבץ הרבה ידיעות. ללמוד ד' חלקי שו"ע, וכל הש"ס. וגם מי שאינו מוכשר לזה, ירצה בלימוד מסכת אחר מסכת, הן גמרא רש"י או עם תוס', בכל זמן מסכת חדש, קדרי משניות, או עכ"פ לגמור בכל זמן מקצוע במשנה ברורה. ולא יסתפק במועט, אלא קובץ על יד ירצה.

ל'התחזק בתפלה, כל אחד עובר עליו זמנים קשים בחייו, הן בהפרנסה בצוק העתים, כמה סוגי מסחרים נשתנו בימים האחרונים. נער גידול צנים, שיראה נחת אלל יוצא חלציו, ועוד ועוד. ועל כולם אין לנו אלא תרופה אחת, כח התפלה, לבקש רחמים על הכלל, ועל הכללית בניו לתורה

שאין לו זמן, כמו שידע שצריך להניח תפלין כל יום, ולאכול ארוחת צוקר, צריך להיות לו קביעת עתים לתורה. - והן רבים שואלים שעוסקים בתורה, ולא רואים התעלות, יצא עומד בתוקפם, ואין מרגישין כח התצלין. ואחשבה לדעת, זה לפני זמן נטויתי מהרופא ללכת על טרעד-מיל, ומכל מה שאדם רואה יש לו ללמוד ממנו לעבודת יוצרו. והסדר הוא שהולכין עליו רבע או חצי שעה או יותר, והולך והולך ונשאר על מקומו, וגם כאשר הלך כמה מיל הוא עומד על מקומו הראשון. והוא משום שהמקום שעומד עליו מושך אותו אחור, ובכל פסיעה הוא מתקדם שלא יפול אחור. וכן הוא חיי האדם, כוחות הטומאה בכל יום מושכין אותו לאחוריו, עון מושך אחור (בתפלה יו"כ קטן), ואם יפסוק מליך קדימה יפול אחור, ובכל מיצה שלומד בהתורה הקדושה הוא הולך קדים, ואם אינו לומד הוא מושך הרבה מדריגות לאחור, והתורה תצלין שהולך קדימה, וכאשר מתגבר לילך במהירות הוא הולך קדימה עוד יותר. כל אחד ואחד הולך ומתעלה בתורתו, ומרויח

לך שזו סגולה גדולה ומיוחדת להנלחם הילדים. וכשהלה אמר שזה גם כן לא קל כל יום לעזור באמצע הכזרחה ולהתרכז ולכוון על כל ילד בנפרד, אמר לו, אני יודע שבהחלה זה יהיה לך קשה לעשות כך בתמידות יום יום, אבל אחרי זה נהפך לטבע ולהרגל ע"כ.

*

והגני צוה לעורר עוד על דבר שלא היו רואים במחנינו לפני איזה שנים, והוא לילך ברחוב בלי כובע, שזה גובל בקלות ראש. ואמר לי אברך אחד, שהלך בערב שבת לגראסערי בצארה פארק, והיה מלא עם אצרכים, והסתכל וראה שהוא היחידי שהולך בכובע. - גם ישנם שהולכים בכיפה קטנה שאינו מכסה כל הראש, אשר עגם הסיבה שלובש כיפה כזו, לא אומר טוב. יש לנו לזכור מאמרם ז"ל (שבת קטו): דאימיה דרז נחמן בר יצחק, אמרו ליה כלדאי [חוזים בכוכבים], בריך גנבא הוה. לא שבקתיה גלויי רישיה, אמרה ליה כסי רישך, כי היכי דתהוי עלך אימתא דשמיתא, ובעי רחמי [בקש רחמים שלא ישלוט בך יצר הרע] וכו' ע"ש.

ויראה, כי נסיונות הנוער עזומים מאד. וראיתי לאחרונה שכתבו על אדם חשוב, שאמר, שצכל יום בעת שאומר ברכת התורה, ונהיה אנחנו ונאצאינו ונאצאי נאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, הוא מעביר במחשבתו צפרטיות כל אחד ואחת מילדיו, וכל אחד ואחת מנכדיו, ומתפלל עליהם שיהיו יודעי שמך, שישארו יהודים נאמנים לה' ולתורתו, ויתגדלו לתלמידי חכמים. וברבות הימים הרגיש שעשה זאת עליו רושם עז, לתת לצ לחינוכו והשלמתו של כל אחד מיוצאי חלציו.

[שוב הראוני זאת בספר אנא עבדא (דף ר"ו) שכתב, לפני פטירתו אמר לאחר צוה הלשון: דבר אחד אצקש ממך, שמע לי, הרי אתה אומר צכל צוקר ברכת התורה, ואתה אומר 'ונהיה אנחנו ונאצאינו' וכו', איני יודע כמה זמן אתה מקדיש לילדיך כל יום, אבל דבר אחד יכול אתה לעשות וזה לא יגזול ממך זמן רב, ומובטחני שתראה סייעתא דשמיא נפלאה, אם צכל פעם שתאמר 'ונהיה אנחנו ונאצאינו' תחשוב על כל אחד מילדיך בשמו ובשם אמו, אני אומר

ובתב צמהרש"א, דצשאר אינשי נמי אמרינן (קידושין לא). דצעי כסוי ראש, ומשום דשכינה למעלה מראשו, ומאי רבותיה דרז נחמן בר יצחק. ואיכא למימר דאימיה דקדקה לכסות ראשו טפי, שיהיה לו כוזב ראש ציותר ע"ש. ולכן קורין אותו צשם ירמולקי, אותיות ירא מלכא. ואח"ז מסערדאהלי ז"ל אמר, שסיפר לו הרה"ח רבי יצחק נצי ראצערסקארפער ז"ל מאנטווערפן, שאמר לו הרה"ק מוהרי"ד מצעלזא ז"ל דהטעם שנוהגים ללבוש שתי כסויים על הראש, שהוא רמו ליראה עילאה ויראה תתאה ע"כ. - וצימינו אלה צריכין אנו לסגולות יתירות על יראת שמים, ויש להקפיד על כסוי הראש ציתר שאת.

גב הנני צוה לחזק ידי עושי מצוה, שהתאספו לעשות תקנות טובות ומשובחות להוצאות האיומות של נישואי הצנים, אשר רוצ העם אי אפשר לעמוד צוה, ההורים כורעים צרך מההוצאות. גם מצב הדירות הוא איום ונורא, למצוא דירה, וכמה צריכין לשלם על דירה, אצרך

אחר חתונתו צריך ליתן כמעט כל מה שיש לו כדי לשלם שכר דירה. ואשרי חלקם של העושים ומעשים צוה, שמזכים את הרצים, לצמצם הוצאות החתונה. והלוואי שיהיה מי שיתעסק צוה להשקיע כח ומוח לטכס ענה צשציל הדירות, אין צריכין לגור צוומצ"ג או צצארע פארק, רק לעשות כמו שעשו צארץ ישראל שיצאו למקומות חדשים חוץ מירושלים וצני צרק, והצליחו להעמיד צכל מקום קהלות יפות. אי אפשר לשלם היום שכר דירה הגבוהות, ומכל שכן לקנות דירה, ואם ימשיך ככה עוד כמה שנים, יהיה המצב קשה עוד יותר עד אין נשוא. ומי שיש לו הכח צוה מצוה רצה להשקיע עצמו למצוא מצור ותרופה, וזכות הרצים יהא תלוי צו. וגם אני מוכן לעזור לכל מי שצריך עזר שיוכלו לצאת חוץ לעיר. - ומצוה לחזק לכל אלו שעושים תקנות לצמצום הוצאות החתונות, הן צרות, והן צמלה טובה, ודיצורי חזוק לפעולתם, ומכל שכן המסייע צפועל להתנהג צהם, אשרי חלקם, יתצרכו ממעון הצרכות, ויהיה להם חלק רצ להקל צבלם של ישראל.

מה חיינו, חשוב אללי מאוד החיים, שאוכל לעבוד ה' בזה העולם, ושה זאת אללי ככל הון דעלמא, ואקוה שהקצ"ה יוסיף לי ימים ושנים טובים וארוכים, וכח ואומץ שאוכל להמשיך בעבודת הקודש, ואך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי, ושצתי בצית ה' לאורך ימים.

ובאשר אנו עומדים בהימים שמרבים בהם בשמחה, יש לעורר ולבקש רחמים שישמח ה' את לבבות בני ישראל, שזריכין לרחמי שמים בכל מקומות מושבותיהם, וזפרטו בארצנו הק' שנשפך דם ישראל כמים. והקצ"ה ישמח בית ישראל, שנתצרך כולנו בשפע ברכה והצלחה, בצני חיי ומזוני רויחי, ונזכה לגדל צנינו על דרך ישראל סבא. וצימי הגאולה מסמך גאולה לגאולה, נזכה להתבשר בקרוצ צרגלי קול מצשר, על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון, הרימי בכח קולך וגו', אמרי לערי יהודה הנה אלקיכם, בציתא צן דוד צב"א.

ואסיים בצרכת תודה והודאה לא-ל חי, אשר זה כשנה, קודם דרשת ז' אדר, נפלתי למשכב, והייתי כפסע ציני וצין החיים, וה' ברוב רחמיו וחסדיו החיינו וקימנו, להמשיך גם להלאה בעבודת הקודש, ללמוד וללמד ולהדריך בני ישראל, ולעשות עבודתי ותפקידי שהקצ"ה שלח אותי עבורם לזה העולם. אני נותן בזה שצח והודאה, אודה ה' מאד צפי וצחוק רבים אהללנו, כשמתאספים חברי הקהלה והאזרכים, וסתם צני העיר שהתפללו עלי, אני מודה ומכיר טובה על תפלתם, ואני מבקש שתתפללו עלי גם להלאה, אשר רק זכות הרבים ותפלותיהם עמדה לי. כן יעזרני ה' גם להלאה שאוכל לשבת בצית ה' לאורך ימים עד זקנה ושיבה, דשנים ורעננים יהיו, לשאת את משא ה' מתוך צריאות השלימות. אם יהיה לכם רצ צריא, יהיה לכם גם קהלה צריא, וכמו שדברנו מקודם, מה אנו מה חיינו, שיש להתבונן תמיד בחשיבות החיים,

